

Maja Štefančíková's Female Wit

PETRA HANÁKOVÁ

Annotation

The author of our Profile-interview: Maja Štefančíková (*1978) presents quite a unique media phenomenon on the domestic art scene. In a recent interview, Judit Angel, curator of transit.sk, summarized her media and expression genres: Štefančíková focuses on multisensory dance performances, performative action, interventions in public space, staged situation, performative environment, olfactory sculpture, sound sculpture... Maja Štefančíková is the artist of our 'choreographic turn' and her works, although they appear graceful and ephemeral in nature, they are relatively demanding in terms of production, time, and finance. In the interview, we talk about Maja's studies, media backgrounds and her path to performance, present her most important works, including their production and personnel background, as well as their potential future in the art museum collection.

Mgr. Petra Hanáková, PhD. Art historian and curator. She graduated in the history of visual arts at Comenius University's Faculty of Arts, as well as film theory at the Academy of Performing Arts. She has worked at the Slovak Academy of Sciences' Institute of Art History, the Academy of Performing Arts' Faculty of Film and Television, and the Academy of Fine Arts and Design, Research Center in Bratislava. From 2008 to 2022 she was the Slovak National Gallery's curator of Other Media, and since 2022 has been its curator of Drawings. Since 2020 she is also a researcher at the Slovak Film Institute's National Film Archive. Her areas of interest are museum theory, Slovakia's 20th and 21st film and visual cultural, and curation of exhibitions (*Slovak art for free* – in collaboration with A. Kusá; *Július Koller: Vedecko-fantastická retrospektíva* – in collaboration with A. Hrabušický; *Holé baby* – in collaboration with J. Juráňová, J. Cviková and E. Filová; *Sen x skutočnosť. Umenie a propaganda 1939 – 1945* – in collaboration with K. Bajcurová and B. Koklesová).
podrezanyjazyk@gmail.com

Ženský vtíp Maje Štefančíkovej

PETRA HANÁKOVÁ

Maja Štefančíková predstavuje na domácej umeleckej scéne celkom ojedinelý mediálny zjav. Príťažlivá mladá žena, figúrou športovkyňa, s ostro zarezanou očinou a prenikavým pohľadom, ktorým akoby neprestajne zaznamenávala svet okolo seba a skenovala jeho súradnice...

Nebyť výrazných zmien, ktoré sa v poslednom desaťročí udiali vo svete umenia – na mysli mám tendenciu odhmotnenia umeleckého výkonu, ktorý prestal byť „formou“, ale stal sa výskumom, procesom či udalosťou; tiež preklopenie umenia do digitálneho poľa sociálnych sietí – zrejme by sa Maji Štefančíkovej s jej efemérnymi, *time-based* umeleckými gestami na našej umeleckej scéne ťažko pretĺkalo. Dnes jej a umelcom/umelkyniam jej podobným praje i nárast rezidenčných príležitostí i novej festivalovej logistiky. Je im skrátka vlastná určitá diverzifikácia a trajektórie umeleckých komunit a kreatívnych centier, ktoré vznikajú v rôznych prostrediach – doma i vo svete – a prinášajú vnímavým bratislavským umelcom-nomádom nové tvorivé impulzy.

Je vlastne ťažko povedať, nakoľko je umenie dôsledkom prostredia, v ktorom vzniká, alebo sa skôr prostredie prispôsobuje novým formám umenia... Ide zjavne o interaktívny proces, ktorý sa niekedy sám stáva subjektom diela. Aj práce Maje Štefančíkovej sa neraz rodia zo svojich vlastných okolností, zvláštne sa samogenerujú... Je otázne, či je to – parafrázujúc názov jedného rozhovoru s umelkyňou – kontextualizácia alebo skôr konceptualizácia prázdna... Každopádne: Maja Štefančíková performatívnou cestou artikuluje procesy, zhmotňuje problémy, ktoré sú tradičnejšími výrazovými prostriedkami ťažko uchopiteľné či adekvátne nezobraziteľné. Napríklad inštitucionálny prach, ktorý sa časo-zberne hromadí na podlahách *white cube* galérií a je priebežne odstraňovaný neviditeľnou prácou upratovačiek (*Priestorové skice*, 2018). Alebo konkrétny mestský priestor špecifických zvukových kvalít, ktorý – zhmotnený do vizuálno-akustického diela – umožní prítomným v určitom okamihu – aj cez otvorený prah/výklad tu situovanej galérie – „otvoriť“ zmysly a zaznamenať vibrácie a urbánnu záťaž jednej bratislavskej (Mikulášskej) ulice (*Živý Gradient*, 2021, v spolupráci s Danou Tomečkovou).

Štefančíkovej akcie bývajú dosť abstraktné. Divák/diváčka si ich musí v informačnom šume surovej reality takpovediac *zaostriť* – vyladiť sa s nimi. Tejto recepcnej náročnosti svojich diel

Maja Štefančíková: Chytanie, posúvanie, delenie vôle, Open Gallery, Bratislava, 2017. V spolupráci s Petrou Fornayovou a Nórou Ružičkovou. Performeri a performerky: Dorota Brázdovičová, Jakub Černošek, Patrícia Chamrazová, Dominika Koššová, Tsudoi Masuda, Renáta Pintérová, Petra Pučeková, Michaela Rapavá, Viktória Revická, Nóra Ružičková, Maja Štefančíková, Martin Toldy, Erik Ždiľa. Foto: © Tomáš Halász

si je umelkyňa vedomá, aj preto sa snaží byť pri ich koncipovaní úsporná a maximálne presná. Choreograficky minimalistická a v následnej dokumentácii opticky dôsledná. V práci *Papierovanie* (2018) nechá ustúpiť divákov takpovediac *za rám* galérie, v ktorej zornom poli rozhybe performerov do mechanických úkonov simulujúcich činnosť byrokratického stroja.

Podprahovo býva Štefančíkovej tvorba feministická, aj keď na prvý pohľad často „klame telom“ a signalizuje skôr opak. Motív z-objektovania či zvecnenia (väčšinou ženských) tiel sa ale v jej prácach deje skôr v intenciách aktuálne rezonujúcej OOO (object-oriented ontology) – postantropocénickej perspektívy *preostrenia* sveta mimo úbežník človeka. V jej tvorbe sa veci stávajú živými bytosťami, živé bytosti sa zvecňujú... Uvoľňujú sa však aj iné hierarchie: dielo sa prieči svojmu tvorcovi, resp. citlivo reaguje na „čidlo“ diváckej reakcie. V jej dodnes aj produkčne najnáročnejšom diele *Prchavé súsošie* (2019) vidíme rozvoľnenú skupinu performerov so sochárskym náčiním v ruke vysekávať imaginárnu sochu vo verejnom priestore centra Brna. Skupinka sa pohybuje mestom, pričom dynamiku jej zvuku i pohybu určuje náhodný divák, pasant, jeho všemocný smartfón, ktorý je akousi fotobunkou diela. K slovu sa tu dostáva užívateľský princíp, ono duchampovské: *c'est le spectateur qui fait l'oeuvre*.¹

¹ Je to divák, kto završuje dielo.

Maja Štefančíková: Papierovanie, performatívny environment, tranzit.sk, Bratislava, 2018. Performeri a performerky: Lucia Čarnecká, Veronika Dubravová, Simona Gottierová, Ivana Kleinová, Dominika Párnická, Viliam Slaminka, Maja Štefančíková, Dana Tomečková, Dagmar Bordáková Labáthová, Tímea Čániová, Katarína Donáthová, Jakub Lazarčík, Adam Štrba. Foto: © Adam Šakový

Maja Štefančíková: Papierovanie, performatívny environment, tranzit.sk, Bratislava, 2018. Performeri a performerky: Lucia Čarnecká, Veronika Dubravová, Simona Gottierová, Ivana Kleinová, Dominika Párnická, Viliam Slaminka, Maja Štefančíková, Dana Tomečková, Dagmar Bordáková Labáthová, Tímea Čániová, Katarína Donáthová, Jakub Lazarčík, Adam Štrba. Foto: © Adam Šakový

Maja Štefančíková: Priestorové skice, performatívna akcia, Galéria Plusminusnula, Žilina, 2018. Dizajn objektu: Marián Laššák. Performerky: Veronika Dubravová, Silvia Sviteková, Anna Ďurišiková, Tereza Kačeriková. Foto: © Gosia Cwiech

V závislosti od konkrétnych okolností je Štefančíková niekedy len režisérkou diela, ktorého *event-uálny* časopriestorový rámec i divácky by-efekt z diaľky pozoruje a na ktoré (si) dozerá. Inokedy je jednou z jeho aktérok-performeriek, svojho druhu roztlieskavačkou alebo len obyčajnou komparzistkou. Materiálom Štefančíkovej performatívnych situácií bývajú „obyčajné“ ľudské telá, napohľad necvičené, civilne oblečené: v texaskách, pohodlných teniskách, farebných tričkách..., ozvláštnené nejakým – slovami autorky – performatívnym akcentom (výraznou farbou, vôňou, šperkom...). Popri performanciách s bezpríznakovými „funkčnými“ telami sa príležitostne stávajú aktérmi jej akcií i menej pohyblivé či akcieschopné telá seniorov, kde sa sám deficit či istá *disability* tela stáva témou, vlastným zacielením performatívneho diela. Ako v prípade pracovných stretnutí-workshopov k výstave *Skruté kurikulum* (2019/2020) v tranzite.sk, kde sa „koučka“ Štefančíková za pomoci špeciálne vybraných pohybových motívov z *dejín umenia* pokúša „zrehabilitovať“, svojim spôsobom liečiť rokmi vyťažené, ubolené telo.

Exploatacii seniorov, respektíve senioriek sa Maja Štefančíková venovala už vo svojej dizertačnej práci. Vo videu s názvom *Album* (2016) reflektovala jeden špecifický sociálno-demografický jav: kultúrne aktivity mestských senioriek. Feministická performerka Štefančíková skúmala staršie ženy a ich sociálne a kultúrne prostredia (zdravotné prednášky, kluby poézie, prezentácie „šmejdiv“ či vyslúžilých hviezd) chladnou, vyslovene entomologickou optikou, a svoje pozorovania, i tie menej lichotivé, sofistikovaným filmovým jazykom vyhodnotila. Čo sú to za ženy? Aké majú

Maja Štefančíková: Priestorové skice, performatívna akcia, Galéria Plusminusnula, Žilina, 2018. Dizajn objektu: Marián Laššák. Performerky: Veronika Dubravová, Silvia Sviteková, Anna Ďurišiková, Tereza Kačeriková. Foto: © Gosia Cwiech

motivácie a sociálne príležitosti? Kto ich zneužíva? Dokážu si v relatívne obmedzenej kultúrnej ponuke, v ageisticky nastavenom patriarchálnom svete nájsť svoj priestor? Sú to len pasívne konzumentky alebo občas aj bezohľadné predátorky, ktoré okolnosti naučili vyťažiť zo života čo najviac?

Dnes je Maja Štefančíková viac individualistkou. V minulosti ale často pracovala v tíme: s Lenkou Klimešovou, Zuzanou Janečkovou či Nórou Ružičkovou. Práve v spolupráci s Nórou Ružičkovou vznikla aj jedna kolaboratívna performancia, ktorej subjektami sú takisto seniorky: staršie ženy 60+, tento veľmi čulý segment našej populácie sa umelkyniam celkom oprávnené zdá byť živým zdrojom kreativity. Tiež elegancie a vitality. V živej soche, akomsi *efemérnom súsoší*, realizovanom uprostred petržalského sídliska, vidíme päť elegantných zreých žien. Ich voľný, „herný“ aranžmán v kruhovom pôdoryse trochu pripomína zaniknuté civilistické sochy našich sídlisk. Ženy držia v rukách flakóny Chanel N°5. Striekajú nimi na seba i navôkol – do sídliskového smogu. Táto olfaktická, voňavá socha, svojho druhu fontána trvá dovtedy, kým sa Chanel rozpráši. Zostáva po nej v petržalskom éteri *Oblak štedrosti* (2017).

Nie všetky diela Maje Štefančíkovej sa zavŕšili. Platí to pre výskum hystérie v Schaubmarovom mlyne v rámci rezidencie k výstave *Skupinová terapia* (2020), ktorý sa možno čoskoro zavŕši

Maja Štefančíková: Priestorové skice, performatívna akcia, Galéria Plusminusnula, Žilina, 2018. Dizajn objektu: Marián Laššák. Performerky: Veronika Dubravová, Silvia Sviteková, Anna Ďurišiková, Tereza Kačeriková. Foto: © Gosia Cwiech

v aktuálnom projekte pre pražský Veľtržný palác či spomínaný seniorský workshop inšpirovaný *figúrami z dejín umenia*. Ale čo je to vlastne zavŕšenie? Kde? Komu? Kedy sa deje? Končí dielo vystavením? Dokumentáciou? Jej zdieľaním/konzumovaním na sociálnych sieťach? Publikovaním? Nákupom artefaktov do zbierkotvornej inštitúcie? Všetky tieto otázky bytostne efemérna tvorba Štefančíkovej obsahuje, latentne skúma a performatívne vyhodnocuje.

Mgr. Petra Hanáková, PhD. Historička umenia a kurátorka. Absolvovala Vedu o výtvarnom umení na FF UK v Bratislave a tiež Filmovú vedu na VŠMU. Pracovala na Ústave dejín umenia SAV, na Katedre vied o umení FTF VŠMU a na Inštitúte umenia a vedy VŠVU v Bratislave. V rokoch 2008 – 2022 bola kurátorkou Zbierky iných médií, od roku 2022 Zbierky kresby v Slovenskej národnej galérii. Od roku 2020 je tiež vedeckou pracovníčkou NFA SFÚ. Venuje sa teórii múzea, slovenskej filmovej a vizuálnej kultúre 20. a aktuálneho storočia a kurátorstvu výstav (*Slovak art for free* – v spolupráci s A. Kusou; *Július Koller: Vedecko-fantastická retrospektíva* – v spolupráci s A. Hrabušickým; *Holé baby* – v spolupráci s J. Juráňovou, J. Cvikovou a E. Filovou; *Sen x skutočnosť. Umenie a propaganda 1939 – 1945* – v spolupráci s K. Bajcurovou a B. Koklesovou). podrezanyjazyk@gmail.com